

1934 Trakya Yahudi göçünde Türk basınının rolü

The role of Turkish press in the 1934 Thrace Jewish immigration

Sezen Kılıç¹

Received Date: 07 / 10 / 2015

Accepted Date: 26 / 11 / 2015

Öz

1934 Trakya Olayları olarak bilinen ve 21 Haziran 1934'te başlayıp 4 Temmuz'da sona eren eylemlerde Yahudilere ait dükkân ve evler yağmalanmış ve bunun sonucunda binlerce Yahudi evlerini terk ederek İstanbul'a göç etmek zorunda kalmıştır. Olaylara müdahale etmeye çalışan bir jandarma askerinin ölümü dışında hiçbir ölümlü vakanın meydana gelmediği bu şiddet ve yağmalama eylemleri, Çanakkale'de önce Yahudi esnafın mallarını boykotla başlamış ve kısa sürede diğer Trakya şehirlerine yayılmıştır. Olayların yatışmasının ardından İstanbul'a göç etmiş bulunan Yahudilerin büyük bir kısmı Trakya'ya geri dönmüşlerse de aynı olayları tekrar yaşama endişesi onların bir süre sonra ilkin yurt dışına, İsrail'in kuruluşundan sonra ise bu devlete göç etmelerine neden olmuştur. Trakya'da Yahudilere yönelik bu eylemlerin çıkmasının aslında bir ulus devlet yaratma bilinciyle çıkartılmış olan 14 Haziran 1934 tarihli ve 2510 sayılı İskân Kanunu'nun yanlış anlaşılmasından kaynaklandığı, bunun yanında başta Milli İnkılâp dergisinde Cevat Rifat Atilhan'ın, Orhun dergisinde Nihal Atsız'ın ve diğer Türk basınında çıkan Yahudi karşıtı yazıların da etkili olduğu ileri sürülmüştür. O dönem Türk basınında çıkan bu yazılarda Ocak 1933'te Almanya'da Hitler'in iktidara gelmesiyle Avrupa'da başlayan ve çok çabuk diğer ülkelere yayılan Yahudi karşıtı eylemlerin etkili olduğu iddia edilmiştir. Trakya Yahudi göçünün nasıl olduğu ve sonuçları hakkında Türkiye'de birçok eser mevcut olmasına rağmen konuyla ilgili sadece Türk basınının tavrını ve etkisini ortaya koyan bir çalışma mevcut değildir. Bu noktadan hareketle çalışmanın amacı, Trakya'da Yahudi karşıtı olaylarının başlamasında rolü olduğu öne sürülen Milli İnkılâp dergisinde Haziran 1934'ten itibaren çıkan yazılar başta olmak üzere diğer gazete ve dergilerde çıkan yazılar incelenerek gerçekten Türk basınının bu olaylarda bir rolü olup olmadığının tespit edilmesidir.

Anahtar sözcükler: Trakya olayları, Yahudi göçü, Milli İnkılâp dergisi, Cevat Rifat Atilhan, Türk Basını.

Abstract

During the events known as the 1934 Thrace Pogroms, which started on June 21, 1934 and came to an end on July 4, Jewish houses and shops were looted and consequently thousands of Jewish people were left no choice but to immigrate to Turkey leaving their homes behind. The violence and vandalism acts, during which there was no incident resulting in death except for that of a gendarme who was trying to intervene in the events, started with the boycott of the goods of Jewish tradesman and spread to other Thrace cities in a short time. After the events died down, although the majority of the Jewish people who had immigrated to Istanbul returned to Thrace, the very fear of going through the same attacks resulted in the Jews' immigrating initially abroad after a while and to Israel after the state was founded. It has been claimed that the outbreak of these events against the Jews in Thrace, resulted from misunderstanding the June 14, 1934 dated and 2510 numbered Resettlement Law enacted so as to create nation-state awareness. Besides, the anti-Semitic articles published in the Turkish press, especially those written by Cevat Rifat Atilhan in Milli İnkılâp (National Revolution) and Nihal Atsız in Orhun magazines have been asserted to have had an influence on the outbreak. Despite the fact that there are many available studies on the immigration of the Jews in Thrace and its consequences, there is not one conducted on the subject concerning the attitude and influence of the Turkish press. Thus, the purpose of this study is to determine whether the Turkish press played a role in the Thrace Pogroms by analysing the articles published since June 1934 in Milli İnkılâp, which is propounded to have had a part in the start of the Thrace Pogroms, as well as the articles in other newspapers and magazines of the period. In addition, in order to designate the role of the press, the reactions shown during and after the events will be tried to introduce.

Keywords: Thrace Pogroms, Milli İnkılâp magazine, Jewish immigration, Cevat Rifat Atilhan, Turkish press.

¹ Dr., Ataşehir Adıgüzel Vocational School, İSTANBUL/TURKEY, sezenkilig@adiguzel.edu.tr

1. Giriş

Cumhuriyetin ilk on yılında azınlıklara yönelik tek kapsamlı olay olarak nitelendirilen Trakya Yahudi göçünde Türk basınının bir rolü olup olmadığını incelemeye önce 21 Haziran-4 Temmuz 1934 tarihleri arasında Trakya'daki Yahudi göçünün nasıl meydana geldiğini kısaca anlatmakta yarar vardır. İlk kez Türk köylüsünün Yahudi tüccarlar tarafından sömürülmesini ve Yahudilerin hala Türkçe konuşmamalarını protesto etmek amacıyla Çanakkale'de başlayan eylemler, Haziran 1934'te Yahudilere karşı ticari bir boykota dönüşmüştür. Bu boykot hakkında Paris ve Londra'daki iki Yahudi yayın organı dışında ne Türkiye'deki Yahudi gazetelerinde ne de diğer Türk basınında en ufak bir bilgiye rastlanmamıştır. Olaylarda etkisi olduğu düşünülen İskân Kanunu, 14 Haziran 1934 tarihinde kabul edilmiş ve aslında Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki ayaklanmalara karşı hazırlanmıştı. Bu kanun ile özellikle sınır bölgelerinde yaşayan ve Türkçe konuşmayan bazı halk kesimlerinin bir bölgeden diğerine göçe, belli yerlerde oturmaya zorunlu kılınmak, bazı Kürt aşiretlerinin yerleri değiştirilmek istenmişse de Türk hükümetinin Trakya Yahudilerini de İstanbul'a sürmek istediği söylentisinin çıkmasına vesile olmuştur. Nitekim bu ortamdan istifadeyle söz konusu kanunun resmi gazetede yayımlandığı 21 Haziran 1934'te Çanakkale'de Yahudilere karşı ilk fiziki saldırılar meydana gelmiştir. Yahudilerin resmi makamlara başvurması üzerine alınan güvenlik önlemleri sayesinde kısmi bir sakinleşme yaşanmış, fakat güvenlik önlemleri kaldırılır kaldırılmaz saldırılar aynı şekilde devam etmiştir. 24 Haziran 1934'te ise önde gelen Yahudilere şehri terk etmeleri istenen imzasız tehdit mektupları gelmeye başlayınca iki binin üzerinde Yahudi İstanbul'a kaçmıştır. Bu olaylar olurken basında konuyla ilgili hiçbir haberin yer almaması ve hiçbir yetkilinin işlem yapmaması, yaşananların hükümetin rızasıyla olduğu inancını pekiştirmiştir (Levi, 2010, s. 114-116; Bali, 2013, s. 140-145, 172-174).

3 Temmuz 1934'te kalabalık bir grup tarafından Kırklareli'de Yahudilerin evleri harap edilmiş, eşyaları yağmalanmış, birçok Yahudi de dövülmüştür. Benzer olaylar Edirne'de de yaşanmış, ancak burada güvenlik kuvvetleri olaylara derhal müdahale etmiştir. Bu arada Kırklareli'den kaçanların Edirne'ye gelerek yaşadıklarını anlatmaları, buradaki Yahudilerin İstanbul'a kaçmalarına neden olmuştur. Uzunköprü'de ise yetkililer bir yandan Yahudileri fiziki saldırılardan korurken diğer yandan hükümetin kendilerinden gitmelerini istediklerini beyan etmeleri Yahudilerin her şeylerini bırakıp kaçmalarına vesile olmuştur. 3 Temmuz gecesi aynı anda Silivri, Babaeski, Lüleburgaz, Çorlu ve Lapseki'de benzer fiziki, Tekirdağ, Keşan ve Gelibolu'da ise sadece sözlü saldırılar görülmüştür. 4 Temmuz günü Trakya'daki olaylardan kaçan Yahudiler İstanbul'a varmayı başarınca olaylar ilk kez Türk hükümetinin gündemine gelmiştir (Levi, 2010, s. 116-118; Bali, 2013, s. 140-145, 172-174).

Nitekim Başbakan İsmet Paşa, 5 Temmuz 1934 tarihinde mecliste konuyla ilgili özel bir toplantı yapmış ve yayımladığı bildiriye bu tür olaylara asla müsaade edilmeyeceğini ve olaylara karışanların en ağır şekilde cezalandırılacaklarını açıklamıştır. İsmet Paşa, İçişleri Bakanı Şükrü Bey'i (Kaya) aynı gün olayları araştırması için Trakya'ya göndermiş ve bölgede derhal sıkıyönetim ilan etmiştir. İçişleri Bakanı konuyla ilgili araştırma ve soruşturma başlatınca birçok Yahudi evlerine geri dönme cesareti bulmuş, ancak bir kısmı yurt dışına göç etmiştir. Bakan, 12 Temmuz'da soruşturmasını tamamlayarak Ankara'ya dönünce konuyla ilgili ayrıntılı bir bildiri yayınlamıştır (Levi, 2010, s. 118-128; Bali, 2013, s. 178-182).

2. Basında çıkan yazılar

Trakya Yahudi göçü ile ilgili kısaca bilgi sunulduktan sonra olayların çıkmasına vesile olduğu düşünülen gerekçelere de yer verilecektir. İlk kez 1996 yılında “1934 Trakya Olayları ve Yahudiler” adlı makale (Karabatak, 1996: 4-16) ile olay hakkında Türk ve dünya kamuoyunun dikkatini çeken Harun Karabatak olmak üzere konuyu ondan sonra ele alan birçok yazar, olayların sebebi olarak farklı görüşler ortaya koymuştur. Bu sebeplerden ilki Türkiye Cumhuriyeti hükümetlerinin halkı Türkleştirmeye, Türkçe konuşmaya ve ekonomide Türk egemenliğini sağlamaya yönelik politikalarının Yahudiler üzerindeki olumsuz etkisi olarak görülmüştür. İkinci bir gerekçe olarak ise çıkartılan İskân Kanunu ile bir yandan Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde çıkan ayaklanmalara katılan aşiretler başka bölgelere göç ettirilmek istenirken, diğer yandan da Trakya’da bulunan Yahudilerin sınır bölgelerinden uzaklaştırılarak başka bölgelere gönderilmek, yani bir taşla iki kuş vurulmak istenmesi gösterilmektedir. Başka bir neden olarak ise stratejik açıdan çok önemli bulunan Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı sonucunda Osmanlı İmparatorluğu’nun geniş Avrupa topraklarından sadece Trakya’nın kalmış olmasından dolayı bu toprakların da kaybedilme endişesi ile aynı topraklarda yaşayan ve şüpheli olarak görülen Yahudilerin bölgeden sürülmek istenmesidir. En son gerekçe olarak da Avrupa’da Ocak 1933’te Hitler’in iktidara gelmesi ile birlikte başlayıp çok çabuk yayılan Yahudilere yönelik ırkçı politikalarından Türkiye’deki milliyetçi basının etkilenecek Yahudilere yönelik bir kampanya başlatmaları ve bu kampanyadan etkilenen bölgenin okumuş kesimin olayların organizesinde rol oynaması gösterilmesidir (Levi, 1996, s. 10-17; Karabatak, 1996: 4-16; Toprak, 1996, s. 19-25; Aktar, 1996, s. 45-55; Şimşek, 2009, s. 138-143; Bozkurt, 2011, s. 175-210). Araştırmamızın amacı da Trakya Yahudi göçünde diğer etkenler yerine basının rolünü tespit edebilmektir. Bu nedenle başta *Milli İnkılâp* dergisi olmak üzere o dönem basınında yer alan Yahudi karşıtı haberler incelenecektir.

2.1. Basında ilk kez çıkan yazılar

Bu dönemin havasını yansıtması açısından özellikle Şubat-Haziran 1934 tarihleri arasında dönemin çok popüler dergisi *Akbaba*’da yer alan karikatür, fıkra ve yazıların Yahudileri cimri, menfaatçi, kar etmek için her tür hileye başvuran insanlar olarak resmetmesi çok önemlidir (Akbaba, 15.02., 03. 04., 03.05., 02. 06., 16. 06., 23. 06., 28. 06., 30. 06. 1934)

Konuyla ilgili Nihal Atsız tarafından kaleme alınan ve *Orhun* dergisinde 21 Mart 1934 tarihinde yer alan “Komünist, Yahudi ve Dalkavuk” başlıklı makalede, Yahudiler Türk milletinin komünistlerden sonra ikinci büyük düşmanı olarak gösterilmekte ve menfaatleri için yaşadıkları ülkenin bayrağını dahi satmaktan çekinmeyecek kadar namussuz bezirgânlar olarak nitelendirilmektedir (Orhun, 21.03.1934).

Bu yazının ardından Ragıp Kemal’in 6 Mayıs 1934’te *Vakit* gazetesinde yayımlanan “Köylü Bezirgânların Elinden Kurtarılmalıdır” adlı yazısı Trakya olaylarının habercisi gibidir. Bu yazıda Kemal, tüm Çanakkale’nin ekonomik olarak Yahudilerin eline geçtiği, hatta köy ve şehir halkının borçlandıkları bir avuç Yahudi’nin esareti altına girdiği şikâyetinde bulunmakta ve bu bezirgânlık ve tefeciliğin önlenmesi için hükümete yardım çağrısında bulunmaktadır (Vakit, 06.05.1934).

Akabinde Orhan Seyfi Orhon, İstanbullu iki ünlü Yahudi iş adamının Maliye Bakanlığında bir memura rüşvet verirken yakalanmasına tepki olarak *Akbaba* dergisinde 24 Mayıs 1934 tarihinde çıkan “Ne Zannediyorlar” adlı yazısında Yahudileri bezirgân olarak göstermektedir (Akbaba, 24.05.1934).

Yine Atsız, *Orhun* dergisinde 25 Mayıs 1934 tarihinde çıkan ve daha sonra *Milli İnkılâp* dergisinde de yayımlanan “Musa’nın Necip (!) Evlatları Bilsinler ki” adlı makalesinde birçok Avrupa ülkesinde Yahudi aleyhtarlığının çok şiddetli olduğunu, Almanya’nın ise Yahudi meselesini halleden ilk ülke olduğunu anlatmaktadır. Bununla birlikte mütareke yıllarında İstanbul’da Yahudilerin diğer düşman unsurlar gibi kendi bayraklarını astıklarını açıklamaktadır. Yahudilerin hiç bir şekilde Türkleşeceklerine inanmadığını ifade ettikten sonra Yahudilerin hadlerini bilmedikleri takdirde Türklerin onları Almanlar gibi imha etmek yerine korkutmayı tercih edeceklerini belirtmektedir (Orhun, 25.05.1934).

2.2. *Milli İnkılâp’ta çıkan yazılar*

Milli İnkılâp dışındaki diğer Türk basınında çıkan karikatür, haber ve yorumlar hakkında kısa bir bilgi sunulduktan sonra 1 Haziran-1 Temmuz 1934 tarihleri arasında çıkan *Milli İnkılâp*’ın üç sayısındaki önemli görülen Yahudi aleyhtar yazı ve karikatürler daha detaylı olarak ele alınacaktır. *Milli İnkılâp*’ın bu üç sayısının özellikle seçilme nedeni ise Trakya olaylarından hemen öncesinde başlayarak olaylar esnasındaki sayılarında ne tür Yahudi aleyhtar yazıların çıktığını tespit edebilmektir.

“Albert Saltiyel, Sana Soruyorum, Cevap Verebilir misin!” adlı makalesinde Cevat Rifat şunları anlatmaktadır: Beyoğlu’nda bulunan bir mağazayı Rifat’a kiralayan Yahudi tüccar Alber Saltiyel, onun dükkânda olmadığı bir anda dükkândaki eşyaları dışarı atırıp onu mahvetmiş ve ardından da telefonla arayarak Birinci Dünya Savaşı sırasında Filistin’de kurşunu dizdiği Yahudilerin intikamını aldığını belirtmiştir. Yazar, bu Yahudi tuzağı karşısında suskun kalan üstelik bu Yahudi siyasi intikamını görüp de hala onları müdafaa edenlere lanet okumaktadır (Milli İnkılâp, 01.06.1934).

“Türkün Fazileti Hükümetin Büyüklüğü” adlı yazıda Amanoel Metr Salem ve Leon Faraci adlı iki Yahudi’nin Türk memuruna rüşvet verirken yakalanıp hapse atıldığı haberi verilmektedir (Milli İnkılâp, 01.06.1934).

“Doktor Mühendis M. Harun Bey” başlıklı yazıda Berlin’de 15 Nisan 1934’te vefat eden Türk Büyükelçisi Kemalettin Sami’nin (Gökçen) cenazesine bir Yahudi’nin katılmasından duyulan rahatsızlık dile getirildikten sonra Yahudiler hem vatansız hem de dalkavuk olarak nitelendirilmektedir (Milli İnkılâp, 01.06.1934).

1 Haziran 1934 tarihli karikatürde dünya milletlerinin temsil edildiği topları elinde döndüren ve kıyafetinde Yahudi yıldızı bulunan biri, “Eskiden bu topları ne güzel oynatıyordum. Şimdi hep kafama vurmağa başladım” demektedir (Milli İnkılâp, 01.06.1934).

“Maskeler Aşağı! Efendiler Aceleniz Ne! Bu Hücumların Sebebi Nedir?” adlı makalede yazar, Yahudileri tüm dünyaya musallat olan sosyal parazitler olarak nitelendirdikten sonra Yahudilerin Birinci Dünya Savaşı’nda Balkanlar ve Edirne’de Türk subay ailelerinin evlerini düşmana ihbar ettiklerini bildirmektedir. Yahudilerin bununla da yetinmediğini aynı savaşta Sina ve Filistin cephelelerinde ve cephe gerisinde hıyanet ve casusluk yaptıklarını, ancak bunun bedelini hayatları ile ödemek zorunda kaldıklarını dile getirmektedir. Aynı Yahudilerin bugün Türk iktisat hayatını ellerinde bulundurduklarından, hatta Türk köylüsünün mallarını sömürdükleri gibi ekonomiye tahrip ettiklerinden şikâyet etmektedir. Türk tarihindeki her tür kötü olayda ve her tür ihanette Yahudilerin bulunduğunu ifade etmektedir. Yazar, Yahudi meselesinde Hitler’i taklit etmediğini, tam tersine Hitler’in kendisini taklit ettiğini, çünkü daha Hitler Almanya’da iktidara gelmeden

önce İzmir’de *Anadolu* gazetesinde Sina cephesinde Yahudilerin casusluklarını yayınladığını anlatarak ispatlamaya çalışmaktadır. Ayrıca hiçbir ırk, din ve millete düşman olmadığını sadece ülkesi buhran içinde olduğu için ekonomiye musallat olan Yahudi parazitlerden Türk ekonomisinin kurtarılmasını istediğini belirtmektedir (Milli İnkılâp, 01.06.1934).

“Bir Bezirgân” başlıklı yazıyı kaleme alan Fehmi Hasan, Türk gençliğini Yahudilerin kötü niyetleri, alçaklıkları ve ihanetleri konusunda uyarmaktadır (Milli İnkılâp, 01.06.1934).

“Beni İsrail Hükemasının Protokollarına Ait İfşaat”: Stokholm şehrinde çıkan *Nationen* gazetesinden alınan ve W. Creutz’un kaleme aldığı bu yazı dizisinde, Yahudilerin düzenlediği 22 maddelik gizli bir protokolden bahsedilmektedir. Bu protokolda tüm ırkları ve sınırları birleştirecek olan komünizmin gerçekleşmesi durumunda Yahudilerin dünyada tek hükümler olacakları anlatılmaktadır (Milli İnkılâp, 01.06.1934).

“Notlar” adlı yazıda Yahudi tüccarlarından Rişard Volfa’nın, elindeki 200 bin lirayla insanlara iş bulma fırsatı vermek yerine kredi açması eleştirilmektedir. Ardından her ticarete Yahudiler bulunduğu için Türklere iş verilmemesi, Beyoğlu’nda Türkçe konuşulmaması şikâyet konusu edilmektedir (Milli İnkılâp, 01.06.1934).

“Dikkat”: Nürnberg’te çıkan *Der Stürmer* gazetesinin Mayıs 1934 tarih ve 20 numaralı sayısından aynen alınan tercüme yazıda Jozef Filip isminde Türkiye doğumlu ve kendini bir Türk olarak tanıtır kısa sürede zengin olan bir Yahudi’nin ahlaksız hayatı anlatılmakta ve böyle kişilerin derhal cezalandırılması istenmektedir (Milli İnkılâp, 01.06.1934).

“Düşman Saflarında” başlıklı yazıda, *Milli İnkılâp*’ın birinci sayısında “Yahudiliğin hakiki mahiyeti” adlı yazı dizinde Yahudiliğin her tarafa nüfuz ettiği bir kez daha anlatılmaktadır. Özellikle *Milli İnkılâp* çıktıktan sonra bazı basının Yahudileri savunması bu nüfuzun etkisine bağlanmaktadır. *Milli İnkılâp* dergisi hakkında Londra ve Paris başta olmak üzere tüm dünya Yahudi basınında şikâyetler yer aldığı dile getirilmektedir. Yahudi basınının ağzına bakarak bazı Türk gazetecilerin, birkaç bin Türk kahramanını kumanda etmiş ve Kemalist olan birini (yazarı) Hitler taraftarı olmakla suçladığı dile getirilmektedir. Yazara göre kendisini suçlayanların en büyük cezası Yahudiler ile aynı safta bulunmuş olmalarıdır (Milli İnkılâp, 15.06.1934).

“Notlar” adlı yazıda Almanya’da Yahudilerin nüfusun çok azını oluşturmalarına rağmen ticaret ve avukatlık mesleğinde onda altı oranında yere sahip oldukları anlatılmaktadır. Bu durum Türkiye’deki köylerde her tür mal satan Yahudi çerçiler ile kıyaslanmakta ve Almanya’nın Yahudileri ticari hayattan silmek istemesi haklı bulunmaktadır. Bununla birlikte Amerika’da Yahudilerin silah sanayisine nasıl egemen oldukları ve ülke ekonomisine nasıl tahrip ettikleri dile getirilmekte ve Türklerin buna karşın uyanık olması istenmektedir. Ardından *Cumhuriyet* gazetesi yazarı Abidin Daver’in makalesinde casus olarak bahsettiği kişinin bir Yahudi olduğu belirtilerek gazetenin başyazarının (Cevat Rifat) bu casusu yakalayıp idam ettiği anlatılmaktadır. Bunun dışında Sina cephesinde Osmanlıya karşı Yahudilerin Osmanlı ordusuna karşı ihanet içinde olduğu ve casusluk yaptıkları ifade edilmektedir (Milli İnkılâp, 15.06.1934).

“Hakikat ilerliyor”: *Vakit* gazetesinin 20 Mayıs 1934 tarihli ve Mehmet Asım Bey tarafından kaleme alınmış bulunan ve Yahudi aleyhtarlığını eleştiren “Türkiye’de Yahudi düşmanlığı var mı?” adlı yazıya M. Nermi’nin cevabı olduğu gibi verilmektedir. Nermi söz konusu cevabında Yahudilerin Filistin’de ihaneti ve casuslukları ile birlikte İspanya’dan yüzyıllar öncesi Osmanlı topraklarına gelmelerine rağmen hala Türkçe konuşmamalarını anlatmaktadır. Bunun yanında

Yahudi Teodor Herzl'in Filistin'de Yahudi devleti kurmak için Abdülhamit devrinden beri verdiği mücadele açıklamaktadır. Yahudiler ile Ermeniler karşılaştırıp Ermenilerin hiç olmazsa erkeğe ortaya çıktıklarını oysa Yahudilerin bunu dahi yapamadıklarını belirtmektedir. Ardından ise Yahudilere karşı olan duygularının Almanya'dan kaynaklanmadığını, Yahudiler hakkındaki kanaatinin Hitler'den çok öncesine dayandığını ifade etmektedir. Bu arada Yahudiliğin hiçbir cemiyet değerine bağlı olmadığını anlatmaktadır. Türk Yahudilerinin Alman mallarını bojkot etmelerini eleştirmektedir (Milli İnkılâp, 15.06.1934).

“Beni İsrail Hükemasının Protokollarına Ait İfşaat”: İsveç'in *Nationen* gazetesinden alınan ve W. Creutz adına kaleme alınan bu yazı dizisinde, Yahudilerin dünyada tek hükümlü olacakları anlatılmaktadır (Milli İnkılâp, 15.06.1934).

Henry Ford tarafından kaleme alınan “Beynelmilel Yahudi” adlı makalede, Yahudiliğin hem bir ırk, hem bir din hem de bir millet olduğu konusu işlenmekte ve Yahudilerin hangi dine geçerse geçsinler yine Yahudi kalacakları anlatılmaktadır (Milli İnkılâp, 15.06.1934).

“Dikkat” başlıklı yazıda Almanya'dan kovulup İstanbul'a transit geçişte bulunmak üzere gelen Yahudilerin İstanbul'da saklanmaları durumuna karşı polis uyarılmaktadır (Milli İnkılâp, 01.07.1934).

“Yahudiler İsimlerimize Dokunmayınız” başlıklı yazıda Yahudilerin Türkçe konuşmaları gibi Türk isimler kullanmaları eleştirilmektedir. Ardından Edirne işgali esnasında Yahudi tüccarlarının nasıl vurgun yaptığı anlatıldıktan sonra Türk halkının Yahudi esnaftan alışveriş yapmaması istenmektedir (Milli İnkılâp, 01.07.1934).

“Yahudi Tehlikesinin Memleketimizdeki Tecellilerinden”: 9 Temmuz 1933 tarihli *Vakit* ve 12 ve 22 Temmuz 1933 tarihli *Akın* gazetelerinde yayımlanan bir habere dayanan bu yazıda Türkiye'deki yabancı bir müesseseden (Herman İspire Tütün Şirketi) -bunların müdürleri genellikle Yahudi'dir (Jak Pisah)- bir çalışan çıkartılması gerektiğinde bir Yahudi yerine mutlaka bu ülkenin evladı ve bu ülke için o cepheden bu cepheye çarpışan Türk çalışanı çıkartılmaktadır. Nitekim yazı-da söz konusu şirketten çıkartılan 12 Türk çalışanın ve onların yerine alınan Yahudi çalışanlarının adları verildiği gibi düşman olarak nitelendirdiği Yahudiler parazit olmakla ve memleketi ele geçirmekle suçlanmaktadır. Ardından Yahudilerin bu tür davranışlarını hükümetin izin vermesi eleştirilmektedir (Milli İnkılâp, 01.07.1934).

“Kari” başlıklı makalenin yazarı Uzunköprü Muradiye mahallesinden Osman Oğlu Rasih şunları ifade etmektedir: Dünyanın en soysuz milleti olan ve Tanrının her daim ezilmeye mahkûm ettiği Yahudiler kanımızı emdikleri için mi başımızda taşıyoruz. Türk düşmanını (Yahudi) dost olarak değil, düşman olarak bilmelidir. Tanrının sevmediğini (Yahudi) Peygamber sopa ile kovalarmış. Peygamberin sopa ile kovaladığını (Yahudi) biz ne yapsak yeridir (Milli İnkılâp, 01.07.1934).

“Yahudilerle Bir Mücadele” başlıklı makalede şunlar dile getirilmektedir: Mücadele siyasi değil ticari ve hayatidir. Bu mücadele ayakkabı işi ile uğraşan Türk çocuğu ile dört beş Yahudi sermayedar arasında uzun süredir devam ediyor ve çok fazla can yakıyor. Ayakkabı işi ile uğraşan İstanbul'da yaklaşık otuz bin ve tüm Türkiye'de ise iki yüz kırk bini geçen işçi mevcuttur. Yahudi vatani ve imanı olmadığı için fabrikalar açarak bu Türk işçilerinin ekmeği ile oynamaktadır. Hükümetin bu konuda önlem alması gerekir almayacaksa vatandaş Yahudilere ait fabrikalarda üretilen ayakkabı yerine Türk çocuğunun ürünlerini tercih ederek buna engel olmalıdır (Milli İnkılâp, 01.07.1934).

“Karasso”: Selanikli bir Yahudi aileye mensup olan Amanoel Karaso’nun ölümünün ardından *Times* gazetesinde 2 Haziran 1934 tarihinde çıkan yazıya dayanarak şunlar iletilmektedir: Bir mason olan Karaso, 1908 İnkılâbını dahi kendi menfaati için istismar etmiştir. Nitekim İnkılâp başarılı olduktan sonra İstanbul’a giderek İnkılâbı yapanlardan biri olarak ortaya çıkmıştır. Savaş zamanında ise İstanbul’da karıştığı işlerinden elde ettiği milyonluk servetinin elinden alınmasından korktuğu için İtalyan tebaasına geçerek Triyeste’de ikamet etmeye başlamıştır (Milli İnkılâp, 01.07.1934)

“Beni İsrail Hükemasının Protokollarına Dair İfşaat” adlı yazı dizisinde Yahudilerin dünya egemenliğini ellerine geçirmek için başta Birinci Dünya Savaşı’nı başlatma kararı olmak üzere Siyonist kongrelerde aldıkları kararlar deklere edilmektedir (Milli İnkılâp, 01.07.1934).

“Yahudiliğin Hakiki Mahiyeti. Yahudi Tarihi” yazı dizisinde Yahudiler için hürriyet kelimesinin hâkimiyetle eş değer olduğu ve hâkim bulunmadıkları yerlerde ise baskı gördüklerinden şikâyet ettikleri dile getirilmektedir (Milli İnkılâp, 01.07.1934).

“İsveç’te Yahudi Düşmanlığı” başlıklı makalenin yazarına göre Yahudilik bir din veya millet mücadelesi değildir, insanlığı aç bırakıp esir etmek ve beşeriyeti zulmüne almak için sistematik olarak durup dinlenmeden çabalamaktır. Bunun farkına varan milletler Yahudilikle mücadele etmektedir. Topraklarında çok az Yahudi bulunan İsveç dahi Yahudilik tehlikesini fark ettiği için bu konuda yayınlar yaparak büyük bir mücadele vermektedir (Milli İnkılâp, 01.07.1934).

3. Sonuç

Milli İnkılâp dergisinin 1 Haziran - 1 Temmuz 1934 tarihleri arasında çıkan üç sayısını incelememiz sonucunda derginin neredeyse sayılarının tamamına yakınının Yahudi aleyhtarı yazı, karikatür ve yorumlara ayrıldığı ve neredeyse Yahudi aleyhtarı olmayan tek bir sayfaya dahi rastlanmadığı söylenebilir. Söz konusu dergideki Yahudi aleyhtarı bu yazıların tamamına yakınının Cevat Rifat tarafından ve sırf Yahudileri kötülemek üzere kaleme alındığı, hatta derginin sırf Yahudi aleyhtarlığı için özellikle çıkartıldığı bariz şekilde anlaşılrsa da Trakya’daki Yahudilere yönelik şiddet eylemlerinde sadece *Milli İnkılâp* ve *Orhun* gibi Yahudiler aleyhinde yazılar yayımlayan basının rolü olduğunu düşünmenin doğru olmadığı değerlendirilmektedir, çünkü bu iki dergi dışında Yahudiler aleyhine yazı kaleme alan çok az sayıda Türk basını olmuştur. Üstelik Latin alfabesinin kabulünden henüz altı yıl geçmiş ve okuma-yazma bilenlerin oranı %20 gibi bir rakama dahi ulaşamamıştır. Bugün dahi Türkiye’de dergi tirajlarının oldukça düşük düzeyde olduğu, o dönem ise tirajın çok daha az, hatta binli rakamlarla bile zor ifade edilebileceği ve dağıtım ağının da çok kötü durumda olduğu göz önünde bulundurulursa basının bu kadar hızlı bir şekilde Trakya Yahudi olaylarında tek başına rol oynadığı düşünülmemektedir. Olaylardan yaklaşık bir yıl önce Edirne’de öğretmen olarak görev yapıp *Orhun* adlı dergiyi çıkaran Nihal Atsız’ın Yahudiler aleyhine yazı ve beyanlarının bölge okumuş kesiminde etkili olabileceği değerlendirilse de asıl etkenin o dönemde Türkiye’nin içinde bulunduğu iç ve dış faktörler olduğu düşünülmektedir. Nitekim Mussolini’nin 18 Mart 1934’te Akdeniz’i “Bizim Deniz” (mare nostrum) olarak nitelendirmesinin ardından İtalya’dan gelebilecek bir saldırının Akdeniz kıyılarından çok Trakya sınırından beklendiği de bir gerçektir. Dünün Osmanlı subaylarının Türkiye Cumhuriyeti’nin yönetim kadrosunda yer aldıkları düşünüldüğünde, Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı sonucu yitip giden onca Avrupa topraklarından sadece küçük bir parça olarak Trakya topraklarının elde kalmasından dolayı bu toprakların da yitip gitmesi korkusunun yaşanması gayet doğaldır. Bunun yanı sıra Yahudilerin ülke topraklarını terk etmiş bulunan diğer Gayri Müslim unsurların ticaretini

devralmalarının ötesinde kendilerine parasal açıdan borçlu kıldıkları bölge halkına ağır faiz uygulamaları bölge halkı üzerinde Yahudiler aleyhine bir tepki oluşmasının da bir gerekçe olabileceği varsayılmaktadır. Nihayetinde yaklaşan savaşın ve ülkede yeni ayaklanmaları engellemek üzere çıkartılan İskân Kanununun da önemli bir rol oynayabileceği aşikârdır.

O dönem Türk basınında genel anlamda azınlık karşıtı bir kampanya olmadığı gibi halkın özünde de Yahudi düşmanlığı veya ırkçılık mevcut değildir. Bunu iddia edebilmek çok fazla zorlamalarla mümkün olsa da pek mesnetsiz kalır. Unutmamak gerekir ki o dönemde Türk hükümeti Yahudilere bir darbe vurmak isteseydi 1934 dünyasında her istediğini çekinmeden yapabilirdi. Tüm bu düşünülen sebeplerden hangilerinin doğru olduğunun tespit edilebilmesi ancak o dönem arşiv belgelerinin tamamen halka açılmasıyla mümkündür.

Şu örnek, Müslüman Türk halkı ile Gayri Müslimler arasında o dönemdeki mevcut gerginliğin nedenini daha iyi açıklamaktadır: Atatürk, Mersin'e yaptığı seyahatlerden birinde, şehirde gördüğü büyük binaları işaret ederek sormuş:

- “- Bu köşk kimin?
- Kirkor'un...
 - Ya şu koca bina?
 - Yorgo'nun
 - Ya şu?
 - Salomon'un...

Atatürk biraz sinirlenerek sormuş:

- Onlar bu binaları yaparken siz nerede idiniz?

Toplananların arkalarından bir köylünün sesi duyulur:

- Biz mi nerede idik? Biz Yemen'de, Tuna boylarında, Balkanlarda Arnavutluk dağlarında, Kafkaslarda, Çanakkale'de, Sakarya'da savaşıyorduk Paşam..., (Yücebaş, 1973: 56)

Kaynakça

- Aktar, A. (1996). Trakya Yahudi Olaylarını Doğru Yorumlamak. *Tarih ve Toplum*, 155, 45-56.
- Bali, R. N. (2013). *1934 Trakya Olayları*. İstanbul: Libra.
- Bozkurt, C. (2012). Yahudi Aleyhtarı Bir Derginin Değerlendirilmesi: Milli İnkılap ve Kamuoyundaki Yankıları. *Tarih Dergisi*, 53, 175-210.
- Karabatak, H. (1996). 1934 Trakya Olayları ve Yahudiler. *Tarih ve Toplum*, 146, 4-16.
- Levi, A. (1996, Temmuz). 1934 Trakya Yahudileri Olayı: Alınamayan Ders. *Tarih ve Toplum*, 151, 10-16.
- Levi, A. (2010). *Türkiye Cumhuriyeti'nde Yahudiler*. İstanbul: İletişim.
- Şimşek, H. (2009, Bahar). Çanakkale Bağlamında 1934 Trakya Yahudi Olayları. *CTAD*, 9, 137-150.
- Toprak, Z. (1996, Ekim). 1934 Trakya Olaylarında Hükümetin ve CHF'nin Sorumluluğu. *Toplumsal Tarih*, 34, 19-25.

Kılıç, S. (2015). The role of Turkish press in the 1934 Thrace Jewish immigration. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1 (3), 921-931.

Yücebaş, H. (1973). *Atatürk'ün Nükteleri-Fıkraları-Hatıraları*. İstanbul: Kültür

- Atsız, N., “Komünist, Yahudi, Dalkavuk, Orhun, 21.03.1934; “Musa'nın Necip (!) Evlatları Bilsinler ki”, Orhun, 25.05.1934.
- Nermi, M., “Hakikat İlerliyor”, Milli İnkılâp, 15.06.1934.
- Orhon, S. O., “Ne Zannediyorlar”, Akbaba, 24.05.1934.
- “Albert Saltiyel”, Milli İnkılâp, 01.06.1934.
- Fehmi Hasan, “Bir Bezirgan”, Milli İnkılâp, 01.06.1934.
- “Maskeler Aşağı”, Milli İnkılâp, 01.06.1934.
- “Beynelmilel Yahudi”, Milli İnkılâp, 15.06.1934.
- “Düşman Saflarında”, Milli İnkılâp, 15.06.1934.
- “Notlar”, Milli İnkılâp, 01.06.1934, 15.06.1934.
- “Dikkat”, Milli İnkılâp, 01.06.1934; 01.07.1934.
- “İsveç'te Yahudi Düşmanlığı”, Milli İnkılâp, 01.07.1934.
- “Karasso”, Milli İnkılâp, 01.07.1934.
- Osman Oğlu Rasih, “Kari”, Milli İnkılâp, 01.07.1934.
- “Yahudilerle Bir Mücadele”, Milli İnkılâp, 01.07.1934.
- “Yahudiliğin Hakiki Mahiyeti”, Milli İnkılâp, 01.07.1934.
- “Doktor Mühendis M. Harun Bey”, Milli İnkılâp, 01.06.1934.
- “Türkün Fazileti Hükümetin Büyüklüğü”, Milli İnkılâp, 01.06.1934.
- “Yahudiler İsimlerimize Dokunmayınız”, Milli İnkılâp, 01.07.1934.
- “Yahudi Tehlikesinin Memleketimizdeki Tecellilerinden”, Milli İnkılâp, 01.07.1934.
- Creutz, W., “Beni İsrail Hükemasının Protokallarına Ait İfşaat”, Milli İnkılâp, 01.06.1934; 15.06.1934; 01.07.1934.
- Kemal, R., “Köylü Bezirganların Elinden Kuratılmalıdır“, Vakit, 06.05.1934.

Extended abstract in English

During the events known as the *1934 Thrace Pogroms*, which started on June 21, 1934 and came to an end on July 4, Jewish houses and shops were looted and consequently thousands of Jewish people were left no choice but to immigrate to Turkey leaving their homes behind. The violence and vandalism acts, during which there was no incident resulting in death except for that of a gendarme who was trying to intervene in the events, started with the boycott of the goods of Jewish tradesman and spread to other Thrace cities in a short time. After the events died down, although the majority of the Jewish people who had immigrated to Istanbul returned to Thrace, the very fear of going through the same attacks resulted in the Jews' immigrating initially abroad after a while and to Israel after the state was founded. It has been claimed that the outbreak of these events against the Jews in Thrace, the majority of which was composed of the Jews who took refuge in Ottoman lands fleeing from the genocide in Spain in 1492, resulted from misunderstanding the June 14, 1934 dated and 2510 numbered Resettlement Law enacted so as to create nation-state awareness. Besides, the anti-Semitic articles published in the Turkish press, especially those written by Cevat Rifat Atilhan in *Millî İnkılâp* (National Revolution) and Nihal Atsız in *Orhun* magazines have been asserted to have had an influence on the outbreak.

Despite the fact that there are many available studies on the immigration of the Jews in Thrace and its consequences, there is not one conducted on the subject concerning the attitude and influence of the Turkish press. Thus, the purpose of this study is to determine whether the Turkish press played a role in the Thrace Pogroms by analysing the articles published since June 1934 in *Millî İnkılâp*, which is propounded to have had a part in the start of the Thrace Pogroms, as well as the articles in other newspapers and magazines of the period. In addition, in order to designate the role of the press, the reactions shown during and after the events will be tried to introduce.

As the result of this study, it is assessed that it would be wrong to consider that only the press such as *Millî İnkılâp* and *Orhun* magazines publishing articles against Jews played a role in the acts of violence towards them in Thrace. These events are asserted to have caused three thousand Jews out of thirteen thousand to abandon the land they lived in and yet did not resulted in Jewish fatality because apart from these two magazines there were a few Turkish publications penning pieces against Jewish people. Furthermore, by the time the Thrace Pogroms broke out, it had just been six years since the adoption of the Latin alphabet and the percentage of the literate could not even reach 20. Given that in today's Turkey the circulation of periodicals is low, it was even lower in that period – only thousands and considering the limited distribution network, it is thought that press could not have had the only part in the Thrace Pogroms that fast. Despite the fact that the anti-Jewish statements of Nihal Atsız, who published the periodical named *Orhun* while working as a teacher in Edirne a year before the events, can be considered to have possibly had influence on the literate people, the main reason is believed to have been the interior and external factors militating Turkey. As a matter fact, it is a reality that an invasion by Italy was expected on the Thrace border due to Mussolini declaring Mediterranean as “*mare nostrum*” (“our sea” in English). Given that the yesterday's Ottoman military officers took part in the administration positions in Turkish Republic, it was natural to fear losing Thrace, the small land left in the country among all the European lands that once belonged to Ottoman Empire but were lost at the end of First World War and Balkan Wars. In addition, the fact that Jews' charging local people in debt to them with severe interest rates, let alone taking over the business left behind by other non-Muslims who had abandoned the country is assumed to have been a reason for the reaction growing against

Kılıç, S. (2015). The role of Turkish press in the 1934 Thrace Jewish immigration. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 1 (3), 921-931.

Jewish people. Eventually, it evident that the upcoming war and the Resettlement Law enacted in order to prevent the new uprisings might have played a role.

During that period, as there was not a campaign carried out against minorities in general sense, intrinsically there did not exist either anti-Semitism or racism among people, as well. Even though claiming the contrary is possible when exerted, it would be baseless. It is essential to remember that if Turkish government intended to assault the Jews, it could do whatever it willed without hesitation in the world of 1934. Detecting which of all these reasons is the factor of the events is only possible when the archives of that period are made accessible to the public.